

Sänkta skatter bästa stimulansen

Nima Sanandaji

2009-04-20

2009:1

Sänkta skatter bästa stimulansen

Nima Sanandaji

2009-04-20

Om författaren

Nima Sanandaji är vd för tankesmedjan Captus och associerad utredare vid Skattebetalarnas Förening.

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Stimulanspolitik i internationell fokus.....	5
Stimulanspolitik i internationell fokus.....	7
Utgiftshöjningar riskerar slå fel.....	9
Forskning om skattesänkningar kontra utgiftsökningar.....	12
Långsiktigt behov av sänkta skatter.....	14
Slutsatser.....	15
Referenser.....	16

Inledning

Som följd av den ekonomiska finanskrisen 2008/2009 har samhällsdebatten närmast förändrats över en natt. Det kom som en chock att de många åren med högkonjunktur abrupt vändes till nedgång. Högljudda krav har börjat föras på att politikerna ska agera för att lösa problemen.

Trots att en central anledning till krisens uppkomst var politisk inblandning i ekonomin så har krisen lett till minskad tilltro till den fria marknaden och ökad tilltro till politisk inblandning i ekonomin.¹

I det förändrade politiska klimatet har keynesianismen återuppstått. Detta ekonomiska tänkande är döpt efter den kände ekonomen John Maynard Keynes. En nyckelkomponent i keynesianism är att staten bör agera för att öka efterfrågan under lågkonjunkturer.

Keynesianismen var tidigare en mycket populär ekonomisk teori, vilket inte minst visas av att den amerikanska presidenten Richard Nixon under sin tid vid makten kommenterade att vi alla var keynesianer.²

Stödet för detta ekonomiska tänkande minskade dock med tiden. Framförallt under oljekrisen i början av 1970-talet visade det sig att politik inspirerad av keynesianism inte var framgångsrik. Uppfattningen spred sig att statliga ingripanden inte på ett bra sätt kunde stimulera ekonomin under lågkonjunktur.

Bland ekonomkåren har stödet för keynesianism sedan dess varit svagt. Forskaren Alan J. Aurbach visade exempelvis i en forskningsartikel från 2002 att det fanns få bevis på att finanspolitiken stabiliserat den amerikanska ekonomin under de senaste årtiondena.³

Krisen har dock medfört att keynesianismen åter har hamnat i fokus för samhällsdebatten. Utifrån stöd i detta tänkande argumenterar många för att stora stimulanspaket måste införas för att få fart på ekonomin; en politik som mycket riktigt genomförs av regeringar runtom världen.

Det finns skäl att ha en skeptisk inställning till många komponenter i de stimulanspaket som drivs igenom, exempelvis direkta och indirekta stöd till enskilda näringar. Samtidigt är det viktigt att inse att stimulanspolitik även kan kombineras med åtgärder som långsiktigt stärker den ekonomiska konkurrenskraften.

En vanlig uppfattning är att utgiftsökningar är bästa sättet att stimulera efterfrågan under en lågkonjunktur, men även skattesänkningar kan användas för att uppnå samma syfte. Ny forskning indikerar att skattesänkningar kan stärka ekonomin mer än utgiftsökningar.

Denna rapport visar att skattesänkningar av flera skäl är att föredra jämfört med utgiftsökningar.⁴

Det är sannolikt att de massiva utgiftsökningar som genomförs i bland annat USA för att möta krisen skadar ekonomin mer än de främjar den, genom att leda till resursslöseri och underskott som måste bekostas av skattebetalarna längre fram.

Det finns en påtaglig risk att keynesianismen i ny tappning slår fel, att temporära åtgärder kostar mer

1 Se Forbes 2008, Wallison 2008 samt Munkhammar och Sanandaji 2008

2 Brannon 2006

3 Auerbach 2002

4 Bygger på en rapport utgiven av Skattebetalarnas Förening (Sanandaji 2009)

än den nytta som de tillför. Sverige har dock ett långsiktigt intresse av sänkta skatter för att öka den ekonomiska konkurrenskraften.

Att sänka skatterna under den nuvarande lågkonjunkturen vore alltså en långsiktigt nödvändig reformpolitik som dessutom skulle ha fördelen att den kortsiktigt stärker den ekonomiska återhämtningen. Och det är så krispolitiken måste utformas – att man tidigarelägger sådana strukturella reformer som ändå är positiva på längre sikt.

Den amerikanska vicepresidenten Joe Biden kommenterade nyligen att möjligheter kan visa sig under kriser. Med det menade han att krisen innebar en möjlighet att öka de offentliga utgifterna.⁵

För Sveriges del är det viktigt att arbeta för en mindre snarare än en större offentlig sektor, men resonemanget är ändå viktigt att ta fasta på: Den nuvarande krisen är en gyllene möjlighet för regeringen att reducera den fortfarande mycket höga skattebördan. Därmed kan man fortsätta på en ansvarsfull ekonomisk linje fokuserad på ökad konkurrenskraft och ökade incitament till arbete jämfört med bidrag.

5 Washington Post 2009

Stimulanspolitik i internationell fokus

Framförallt den nytilträdde amerikanske presidenten Barack Obama har stor tilltro till att stimulanspolitiska satsningar är vägen ur krisen. I samarbete med Kongressen har Obama drivit igenom ett stimulanspaket motsvarande över 6 500 miljarder kronor, alltså tre gånger så mycket som Sveriges hela BNP.

Ungefär en tredjedel av paketet utgörs av skattesänkningar medan resten utgörs av utgiftsökningar.⁶ Stimulanspaketet är så omfattande att det driver upp de mycket stora underskotten i USA:s statsfinanser till en rekordnivå på uppemot motsvarande närmare 15 000 miljarder kronor.⁷

Europeiska ledare har varit kritiska till att basera sin stimulanspolitik på lika tydliga keynesianska principer som Obama. Delvis har amerikanska krav på ökade stimulansåtgärder inte uppfyllts av europeiska ledare.⁸ Delvis har bland annat Tyskland och Frankrike varit kritiska till att genomdriva stimulanspaket som liksom det amerikanska fokuserar på att kortsiktigt öka konsumtionen snarare än långsiktigt öka investeringar.⁹

Det är i sig intressant att notera att europeiska ledare har en något mera restriktiv hållning till keynesianismen jämfört med den sittande amerikanska presidenten, då denna politik handlar om att staten ska ha en mer central roll i ekonomin.¹⁰ Samtidigt har mycket stora satsningar skett även i Europa.

Överlag har skillnaderna mot de amerikanska åtgärderna, trots den politiska tonen, inte varit så stora som det kan verka. Den största skillnaden ligger i att de europeiska satsningarna i relation till de enskilda ländernas BNP tenderar att vara något mindre jämfört med i USA.

I Frankrike har beslut fattats om ett stimulanspaket på motsvarande över 250 miljarder kronor, som bland annat bygger på statliga investeringar och subventioner till enskilda industrier.¹¹

I Tyskland har ett stimulanspaket på motsvarande ca 500 miljarder kronor utlovats. Paketet innehåller infrastruktursatsningar, miljöåtgärder och skattesänkningar.¹² En debatt har förts i Tyskland kring det faktum att paketet i alltför liten utsträckning är baseras på skattesänkningar och i alltför stor utsträckning på utgiftsökningar.

Kritik har även kommit från exempelvis ekonomen Holger Schmieding vid Bank of America som menar att det tyska stimulanspaketet är slösaktigt. Schmieding anser att åtgärderna huvudsakligen borde fokusera på skattesänkningar.¹³

De stimulanspaket som har introducerats av vissa andra europeiska länder har inneburit en mer framträdande roll för skattesänkningar jämfört med i Frankrike och Tyskland. Majoriteten av stimulansåtgärden på motsvarande närmare 30 miljarder kronor i Tjeckien utgörs exempelvis av skattesän-

6 New York Times 2009 och Time 2009

7 CNBC 2009

8 Forbes 2009b

9 International Herald Tribune 2009

10 Inte minst då keynesianism tenderar att baseras på utgiftshöjningar. Resonemanget blir anorlunda om stimulanspolitiken huvudsakligen baseras på skattesänkningar.

11 France 24 2009

12 BBC News 2009

13 Forbes 2009a

kningar.¹⁴

I såväl Tyskland som Frankrike och Tjeckien förväntas stimulansåtgärderna leda till att budgetunderskotten ökar till över tre procent av BNP under 2009.¹⁵ Det är framförallt problematiskt för de två första länderna som förhindras av EMU:s stabilitetstakt att ha så stora budgetunderskott.

Omfattande stimulanspolitiska satsningar som medför stora budgetunderskott är inte begränsat till de länder som diskuterats. Bland de rika G-20 länderna uppgår de planerade stimulansåtgärderna till i genomsnitt motsvarande 1,5 respektive 1,25 procent av ländernas BNP under 2009 och 2010.

Utgiftsökningar utgör en central del av planerna, men även skattesänkningar har en framträdande roll. Ungefär hälften länderna har utannonserat större individuella skattesänkningar och lika stor andel planerar sänkta företagsskatter. Samtidigt har en tredjedel av länderna utannonserat sänkningar av indirekta skatter.¹⁶

Hur står sig då de svenska satsningarna i relation till omvärlden?

14 Yahoo News 2009

15 New York Times 2008, Deutsche Welle 2009 samt Forexdaily.org 2009

16 IMF 2009

Stimulanspolitik i Sverige

Den svenska regeringen har genomfört ett konstruktivt reformarbete fokuserat på skattelättnader och en reformerad arbetslöshetsersättning. Det har möjliggjort att många gått från bidrag till arbete.

De omedelbara stimulansåtgärder som införs i Sverige är dock relativt begränsade jämfört med omvärlden. Regeringen gick i slutet av 2008 ut med ett krispaket som omfattande stöd till arbetslösa, ökade anslag till yrkesutbildning, infrastruktursatsningar samt införandet av ett permanent ROT-avdrag.¹⁷

Åtgärderna syftar till att under 2009 och 2010 få ca 60 000 respektive 70 000 personer i arbete, utbildning eller annan sysselsättning - en siffra som sedan beräknas halveras mellan 2010 och 2011. Kostnaden för åtgärderna motsvarar totalt ca 23 miljarder kronor under treårsperioden.^{18,19}

I vårbudgeten 2009 kom även extra miljarder till kommunerna och till olika typer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Många röster i den svenska debatten vill att regeringen ska genomföra större satsningar. Oppositionen menar att krispaketet bör vara större och bland annat innehålla offentliga subventioner till småföretag, subventioner till kommuner, högre bidrag till studiestöd samt investeringsstöd för byggande av hyresrätter.²⁰

Lars Calmfors, ordförande i regeringens Finanspolitiska råd, har själv föreslagit ytterligare satsningar. Bland annat förordar Calmfors införandet av en tidsbegränsad momssänkning samt temporärt höjda bidrag.²¹

Svenskt Näringsliv har argumenterat för långsiktiga åtgärder med en årskostnad på 30-40 miljarder kronor samt kortsiktiga åtgärder motsvarande 20 miljarder kronor. Organisationen förordar bland annat att ökade satsningar på offentliga infrastrukturprojekt samt sänkta inkomstskatter.²²

En stor del av debatten i Sverige har handlat om krav på att staten ska rädda de krisdrabbade biltillverkarna Volvo och Saab, varav framförallt Saab kan komma att läggas ned.

Rolf Wolff, rektor för Handelshögskolan i Göteborg, har förordat att Volvo ska förstatligas i syfte att "säkerställa [Volvos] och Sveriges industriella framtid".²³

IF Metalls ordförande Stefan Löfven vill att staten investerar skattebetalarnas pengar i Volvo genom

17 ROT-avdrag möjliggör skatteavdrag vid ombyggnad, tillbyggnad och reparation av privata bostäder.

18 Dagens Industri 2008b

19 Stora summor har även, liksom i många andra länder, satsas på att få igång bankernas verksamhet i eftertanken av finanskrisen. Detta är dock inte i fokus för denna rapport, då det finns en tydlig skillnad i karaktär mellan generella stimulanssatsningar å ena sidan och stöd till bankerna i eftertanken av finanskrisen å andra sidan.

20 Dagens Nyheter 2008a

21 Dagens Nyheter 2008c

22 Dagens Nyheter 2008b

23 Dagens Industri 2008a

att ge medel till produktutveckling eller stå för lånegarantier. Dessutom kan han tänka sig att staten går in som ägare i Volvo.²⁴

Saabs vd Jan-Åke Jonsson har gått så långt som att välja om att regeringen med skattebetalarnas pengar räddar företaget, med motiveringen att bilbranschen ”är viktig för svensk tillväxt och svenska arbetstillfällen”.²⁵

Regeringen har inte varit villig att gå med på dessa krav på direkta subventioner, men har ändå planerat omfattande indirekt stöd till bilbranschen. Staten går in som kreditgarant så att fordonsindustrin kan låna 20 miljarder kronor ur europeiska investeringsbanken EIB.

Dessutom ges tre miljarder kronor i statliga anslag till ett nystartat utvecklingsbolag för forskning och utveckling relaterad till fordon. Ovanpå detta anslås fem miljarder kronor till så kallade undsättningsslån till underleverantörer till bilindustrin i ekonomisk kris.²⁶

En omfattande debatt råder alltså i Sverige kring ytterligare satsningar för att stimulera ekonomin under den pågående nedgången. Det kan vara värt att påpeka att svenska och internationella erfarenheter visar på att det finns en påtaglig fara i att utgiftshöjningar som genomförs för att stimulera ekonomin misslyckas med att nå sina mål trots att de innebär omfattande kostnader.

24 Dagens Industri 2008a

25 Aftonbladet 2008

26 Dagens Arbete 2008

Utgiftshöjningar riskerar slå fel

Det är långtifrån en självklarhet att stimulanspaket baserade på utgiftsökningar lyckas med att stimulera ekonomin. Kanske det mest kända exemplet på detta under senare tid berör Japan.

Under slutet av 1980-talet skakades den japanska ekonomin av en fastighetsbubbla och ett kraftigt börsfall. Japanska politiker försökte åtgärda problemen genom en rad stimulanspolitiska åtgärder under 1990-talet.

Tio olika stimulanspaket lanserades mellan 1992 och 2000 i Japan. Massiva summor spenderades på statliga investeringar i forskning, subventioner till enskilda företag samt omfattande infrastrukturbyggnader.

Resultatet var inte den återhämtning som politikerna hade hoppats på, utan snarare en lång period av ekonomisk stagnation. Japanska konsumenter blev återhållsamma med att spendera sina pengar och de kostsamma åtgärderna ledde till resursslöseri. På grund av detta kunde Japans ekonomi inte uppnå god tillväxt ens när det rädde global högkonjunktur.

Tidigare hade Japans medborgare närmast sig USA:s i levnadsstandard, men denna trend vändes. Den amerikanska ekonomin växte med mer än en fjärdedel under åren 1997-2005, samtidigt som den japanska ekonomin enbart växte med drygt sju procent.²⁷

Arbetslösheten mer än fördubblades i Japan under 1990-talet, medan den minskade i många andra industriländer.²⁸ Stimulansåtgärderna i Japan har bidragit till att landets statsskuld idag har vuxit till hela 170 procent av landets BNP.²⁹

Det ser vare sig ut som att japanska politiker har lärt sig sin läxa eller att den japanska statsskulden är på väg att stabiliseras eller minska; den japanska regeringen spenderar nämligen motsvarande totalt 4 500 miljarder kronor på två stimulanspaket för att stimulera ekonomin under den pågående nedgången.³⁰

Erfarenheterna av stimulansåtgärder i Japan visar på risken att hamna i en situation där politikerna tävlar om att utlova ett stimulanspaket efter den andra trots att de inte löser problemen utan rentav förvärrar problemen.

Ett annat exempel berör utvecklingen i USA under början av 1980-talet, då arbetslösheten på grund av ekonomisk nedgång närmade sig ovanligt höga 11 procent.

Under "Emergency Jobs Appropriations Act", som antogs 1983, spenderades över 9 miljarder amerikanska dollar på 77 offentliga program vars syfte var att stimulera ekonomisk tillväxt och skapa fler arbeten.

Det visar sig dock i en offentlig utredning från slutet av 1986 att de kostsamma åtgärderna inte var framgångsrika. Ett år efter att stimulanspaketet antagits hade det lett till skapandet av enbart 34 000 arbetstillfällen, vilket är mindre än en procent av den totala jobbtillväxten på nära sex miljoner jobb i den amerikanska ekonomin under samma tid.

27 International Herald Tribune 2005

28 Washington Post 2008

29 CIA World Factbook

30 Asiaone Business 2008

Året därefter hade antalet jobb som skapats via stimulanspaketet minskat till enbart 8 000. Av de nya arbetstillfällena som skapades gick dessutom enbart 35 procent till personer som tidigare varit arbetslösa.³¹

Det mest kända exemplet på politisk ingripande i ekonomin – ”The New Deal” som infördes för att bekämpa den stora depressionen i USA – har enligt analyser i efterhand inte heller visat sig ha varit särskilt framgångsrik.

Forskning visar att snarare än att hjälpa landet ur krisen ledde The New Deal till att göra återhämtningen under 1930-talet långsammare än vad som annars varit fallet. Effekten av den politiska inblandningen var nämligen att arbetsmarknaden blev stelare och att lönerna artificiellt pressades uppåt, vilket ledde till färre kunde komma i arbete.

Det var när en del av denna politiska inblandning övergavs som den amerikanska ekonomin kunde börja sin starka återhämtning under 1940-talet.³²

Även i Sverige finns relevanta exempel på hur politisk inblandning kan misslyckas med att vända lågkonjunktur till uppgång.

När den svenska varvsindustrin befann sig i en kris under 1970-talet pumpade politikerna in motsvarande 155 miljarder kronor i dagens penningvärde för att rädda industrin. Det var en investering som skattebetalarna inte fick någon nämnvärd återbetalning på.³³

Varvsindustrin klarade sig inte. Den politiska inblandningen kom samtidigt att försena den nödvändiga strukturomvandlingsprocessen, vilket på sikt översattes till en omfattande men dold ekonomisk kostnad.

Under den svenska krisen under 1990-talet var krisbekämpningen mer omfattande jämfört med idag. Ingvar Carlssons regering var rentav tvungen att avgå då den inte lyckades få igenom ett krispaket i riksdagen.

Den politik som fördes för att bemöta denna kris byggde i stor utsträckning på en aktiv arbetsmarknadspolitik som trots stora kostnader inte förmådde minska arbetslösheten.

Höga ersättningsnivåer i a-kassan och arbetsmarknadspolitiska åtgärder ledde istället till att förlänga arbetslöshetsperioder. Många enskilda personer kom att pendla mellan deltagande i arbetsmarknadspolitiska program och perioder i arbetslöshetsersättning.³⁴ Det är ett exempel på hur välmentade politiska system kan leda till långsiktigt beroende.

En risk med utgiftsökningar som genomförs i syfte att stimulera ekonomin är alltså att de trots höga kostnader inte lyckas nå sina mål, eller rentav hämmar den ekonomiska utvecklingen också kortsiktigt. Samtidigt är den process där politiska beslut fattas viktig att ta i beaktande.

De politiska beslut som fattas kring stimulansåtgärder baseras nämligen i realiteten inte enbart på vad som kan tänkas utgöra den bästa politiken, utan även på enskilda intresseorganisationers inflytande på politikens utformning.

31 U.S. General Accounting Office 1986

32 Cole och Ohanian 2003

33 Fokus 2008

34 SNS 2006 samt Statskontoret 2001

Stimulanspolitiken i många länder fokuserar på stöd till bilindustrier eftersom det finns intressegrupper i form av företag, medarbetare, lokalpolitiker och fackföreningar som särgynnas av liknande satsningar.

Detta överväger i många fall den politiska medvetenheten om att det i förlängningen är fel av politiker att hålla enskilda näringar under armarna.

Det är viktigt att hålla i sinnet att inte minst snabba utgiftsökningar som sker när stora stimulanspaket snabbt ska tas fram riskerar att starkt influeras av enskilda intressenters önskan som inte alltid är samma som allmänintresset.

Forskning om skattesänkningar kontra utgiftsökningar

Ekonomi kan utifrån keynesianskt perspektiv stimuleras under en lågkonjunktur genom att politikerna driver upp efterfrågan. Detta kan ske antingen via ökade offentliga utgifter eller sänker skatter.

Det traditionella forskningsperspektivet är att utgiftsökningar har en starkare effekt i att driva upp efterfrågan än skattesänkningar. Orsaken är att utgifter antas stimulera ekonomin genom två mekanismer.

Först spenderas pengarna av det offentliga, vilket stimulerar ekonomin. Sedan hamnar de pengar som har satts i omlopp i hushållens händer och dessa medel används till dels ökat sparande och dels ökad konsumtion.

Enkelt förklarar man säga att skattesänkningar enligt keynesiansk teori stimulerar ekonomin på liknande sätt, men endast genom den andra och inte den första mekanismen. Ifall hushållen spenderade hela ökningen av den disponibla inkomsten som skattesänkningar resulterar i så skulle skattesänkningar och inkomstökningar utifrån detta resonemang ha samma effekt, men hushållen tenderar att spara en del av pengarna.

Det traditionella perspektivet på ekonomisk stimulanspolitik illustreras av en rapport som IMF utgav i slutet av 2008 och som bygger på rekommendationer kring hur världsekonomin kan stimuleras för att möta finanskrisen.

Rapporten framhåller att ökning av direkta offentliga utgifter kan ha fördelar jämfört med skattesänkningar eller ökade utgifter i form av bidrag. Samtidigt varnar rapporten för att ökade offentliga utgifter kan översättas i slöseri med skattepengar.

IMF lyfter fram att det råder stor osäkerhet kring vilka effekter som olika stimulansåtgärder får. Därför föreligger enligt rapporten ”starka argument för policy diversifikation, alltså att inte förlita sig på ett enda verktyg för att öka efterfrågan”.³⁵ Därför rekommenderas en kombination av olika skattesänkningar och utgiftsökningar.

Det är samtidigt mycket viktigt att se på den effekt som utgiftsökningar och skattesänkningar får på privata investeringar i ekonomin. I en forskningsartikel som publicerades 2002 undersöker ekonomiforskarna Oliver Blanchard och Roberto Perotti den effekt som förändringar av skatter och offentliga utgifter har haft i USA sedan slutet av andra världskriget.

Forskarna visar att sänkta skatter liksom ökade offentliga utgifter kan stimulera ekonomin. Samtidigt har sänkta skatter fördelen att de leder till ökade privata investeringar, medan ökade offentliga utgifter har nackdelen att de tränger ut privata investeringar.³⁶

I en tidigare forskningsartikel som Perotti och tre andra forskare publicerade 1999 visades att offentliga utgifter och höga skatter tränger ut privata investeringar inte bara i USA utan genomgående i olika OECD länder som undersöktes.³⁷

Kopplingen mellan privata investeringar och utgiftsökningar relaterar starkt till den politik som idag förs runtom världen för att stimulera ekonomisk återhämtning.

35 IMF 2008

36 Blanchard och Perotti 2002

37 Alesina, Ardagna, Perotti och Schiantarelli 2002

Congressional Budget Office, som utvärderar den amerikanska kongressens budgetbeslut, har nyligen kommit fram till att de utgiftsökningar som nu genomförs i USA kan komma att på tio års sikt försämra snarare än förbättra förutsättningarna för ekonomisk utveckling i landet. Anledningen är just att utgiftsökningarna översätts i ökad statsskuld vilket i sin tur tränger ut privata investeringar.

Även om utgiftsökningar skulle stimulera ekonomin starkare kortsiktigt jämfört med skattesänkningar så leder utgiftsökningar alltså till utträngning av privata investeringar samt eventuellt till ökat resursslöseri.

Detta till skillnad mot skattesänkningar som stimulerar till privata investeringar samt ökar de generella incitamenten till arbete, utbildning och entreprenörskap.

Det är viktigt att notera att ny forskning pekar på att skattesänkningar kortsiktigt kan stimulera ekonomin kraftigare än utgiftsökningar.

Forskarna Andrew Mountford och Harald Uhlig publicerade 2005 en forskningsartikel där de hade granskat finanspolitiken i USA mellan 1955-2000 med ny vetenskaplig metodik.

Resultaten stod i kontrast till tidigare antaganden att utgiftsökningar bättre än skattesänkningar stimulerade ekonomin, eftersom data pekade på raka motsatsen. Mountford och Uhlig kom dessutom fram till slutsatsen att de kortsiktiga fördelar som utgiftsökningar innebar förmodligen var mindre än de långsiktiga nackdelarna.

Att skattesänkningar skulle kunna stimulera ekonomin på ett starkare sätt än tidigare antaget visas även av forskning som medförfattats av ekonomiprofessorn Christina Romer, nyligen utnämnd till chef för Vita Husets ekonomiska råd, samt hennes make och David Romer som är professor i politisk ekonomi och expert på neo-keynesianisk teori.

Studien visar på att förändrade skattesatser påverkar ekonomin betydligt tydligare än vad som tidigare har antagits. En skatthöjning på en procent av BNP leder till att reell BNP minskar med över tre procent.

Tester för att skala bort andra parametrar minskar effekten något, men typiskt visas att en procents skatteökning leder till över 2,5 procents sänkning av reell BNP. Detta är betydligt starkare än många estimeringar av den stimulerande effekt som utgiftsökningar leder till.³⁸

Det traditionella forskningsperspektivet är att utgiftsökningar stimulerar ekonomin kraftigare än skattesänkningar, men det finns ny forskning som visar på motsatsen. Samtidigt måste skattesänkningars stimulerande effekt på privata investeringar jämföras med utgiftsökningar utträngning av privata investeringar.

Det är värt att notera att John Maynard Keynes själv diskuterade att sänkningar av arbetsgivaravgiften (en dold skatt på arbete) kan vara en bra åtgärd för att uppnå ekonomisk stimulans, eftersom det under lågkonjunktur på ett direkt sätt ökar efterfrågan på arbetskraft.³⁹

Mycket talar för att skattesänkningar kan stimulera ekonomin kortsiktigt, men även de långsiktiga fördelarna med sänkta skatter är värda att ta i beaktning.

38 Romer och Romer 2008

39 Thinkmarkets 2009

Långsiktigt behov av sänkta skatter

Det är viktigt att betakta också de långsiktiga effekterna av utgiftsökningar och skattesänkningar. Sverige är ett land som har stort intresse av sänkta skattenivåer. För den genomsnittliga industriarbetaren uppgår idag den samlade totala marginalskatten – alltså inklusive de dolda skatterna – till 70,5 procent.⁴⁰ Den höga skattenivån minskar kraftigt incitamenten till arbete, utbildning och karriärutveckling.

Kombinationen höga skatter, generösa bidragssystem och en rigid arbetsmarknad gör att många som skulle kunna jobba fastnar i långvarigt beroende av det offentliga. Bland annat OECD har rekommenderat att Sverige bör sänka skatterna på såväl arbete som företagande för att långsiktigt förbättra förutsättningarna för ekonomisk utveckling.⁴¹

Effekten av tidigare skattesänkningar har dessutom varit mycket positiva i Sverige. De sänkningar av inkomstskatten som den sittande regeringen har genomfört (jobbskatteavdraget) förväntas enligt en utvärdering från Institutet för Arbetsmarknadspolitisk Utvärdering leda till att den långsiktiga arbetslösheten i Sverige minskar.⁴²

Ekonomiforskarna Bertil Holmlund och Martin Söderström har studerat hur förändringar av skatter har påverkat svenskarnas beteende under perioden 1991-2002. Slutsatsen är att skattesänkningar på ett tydligt sätt uppmuntrade till ekonomisk aktivitet.

Forskarna drar utifrån sin studie slutsatsen att en skattesänkning som minskar den högsta marginalskatten med fem procentenheter förväntas leda till enbart en marginell minskning av skatteintäkterna – sänkningen skulle rentav kunna leda till ökade skatteintäkter.⁴³ Sänkt eller avskaffad värnskatt skulle alltså så starkt kunna uppmuntra till ekonomisk aktivitet att det vore självfinansierande.

Denna forskning stöds av en studie genomförd av de amerikanska forskarna Martin Ljunge och Kelly Ragan, som studerat hur svenskarna reagerade på de skattereformer som genomfördes 1991.⁴⁴

Att skattesänkningar kan vara självfinansierande kan förklaras med ett förenklat exempel: Skatten sänks med en krona, vilket leder till att ekonomin stimuleras med två kronor, varav en betalas in till skatt. Den privata sektorn har då vuxit med totalt två kronor (en krona i ursprunglig sänkning och en ytterligare krona från tillväxten på två kronor) medan offentlig sektors inkomster är oförändrade.

Skattesänkningar behöver självklart inte vara självfinansierande för att det ska vara en god idé att genomföra dem, men det finns få skäl till att motsätta sig skattesänkningar i de fall de förväntas vara helt eller nästan självfinansierande.

40 Sunt Förnuft 2009

41 OECD 2008

42 Forslund 2008

43 Holmlund och Söderström 2007

44 Ljunge och 2007

Slutsatser

Föreställningen att politiker genom enkla beslut kan styra ekonomin från nedgång till uppgång är riskabel. Det bäddar nämligen för förslag som att staten ska gå in som ägare för krisdrabbade företag eller för en situation som i Japan där en misslyckad stimulansåtgärd följs av en annan.

Samtidigt finns mycket som regering och riksdag kan göra för att såväl långsiktigt som kortsiktigt förbättra förutsättningarna för ett växande näringsliv.

Utgiftsökningar bör inte kategoriskt avfärdas som medel för att stimulera ekonomin. Investeringar i infrastruktur som ändå behövs kan exempelvis tidigareläggas för att genomföras under lågkonjunktur och skapa kortsiktig stimulans.

Det är dock viktigt att påminnas om två saker: dels att resursslöseri lätt kan uppstå när politiker snabbt ska ta beslut om kraftigt höjda utgifter och dels att många temporära offentliga program som införs under kriser i slutändan blir permanenta.

I Sverige finns ett tydligt behov av långsiktiga skattesänkningar och långsiktig minskning av den offentliga sektorns storlek i relation till den privata. Det finns skäl att under den pågående nedgången fokusera på skattereformer som såväl kortsiktigt som långsiktigt förväntas uppmuntra till ekonomisk aktivitet.

En sådan reform vore sänkning eller avskaffande av värnskatten, en skatt som mycket tydligt begränsar incitamenten för personer med högre inkomster att jobba extra eller utveckla sina karriärer.

Det faktum att värnskattens avskaffande eller sänkning skulle kunna vara självfinansierande talar inte bara för att en sådan reform är samhällsekonomiskt gynnsamt, utan visar även de starka kortsiktiga stimulanseffekter som en sänkning eller avskaffande av skatten skulle kunna leda till.

Det kan även vara klokt att följa Keynes eget råd och sänka arbetsgivaravgifterna. På kort sikt skulle detta driva upp efterfrågan på arbete, vilket skulle leda till att arbetslöshetschocken under krisen skulle mildras. På lång sikt utgör arbetsgivaravgifterna en dold skatt på arbete. Ifall de sänktes skulle lönekonkurrensen öka vilket skulle resultera i högre löner.

Referenser

- Aftonbladet, "Saab-vd:n vädjar till skattebetalarna: Vi behöver mer pengar", 2008-12-04
- Alan J. Auerbach, "Is There a Role for Discretionary Fiscal Policy?", NBER Working Paper No. W9306, november 2002
- Alberto F. Alesina, Silvia Ardagna, Roberto Perotti och Fabio Schiantarelli, "Fiscal Policy, Profits, and Investment", American Economic Review, v. 92 s. 571, 2002
- Asiaone Business, "Japan stimulus to cost \$380b", 2008-12-12
- BBC News, "Germany agrees 50bn euro stimulus", 2009-01-13
- Ike Brannon, "We Were All Keynesians Then", Cato.org, 2006-01-09
- CIA World Factbook, Rank order – public debt. Statistiken gäller för år 2008
- Harold L. Cole och Lee E. Ohanian, New Deal Policies and the Persistence of the Great Depression: A General Equilibrium Analysis, UCLA och Federal Reserve Bank of Minneapolis, februari 2003
- CNBC, "NBC/WSJ Poll: Support for Obama, but Challenges Await", 2009-03-03
- Dagens Industri (2008a), "Staten måste köpa Volvo PV", 2008-11-27
- Dagens Industri (2008b), "Detaljerna i regeringens krispaket", 2008-12-05
- Dagens Arbete, "28 miljarder till bilindustrin", 2008-11-12
- Dagens Nyheter (2008a), "S kräver byggsubventioner och stöd till småföretagen", 2008-11-08
- Dagens Nyheter (2008b), "Arbetslösheten växer med 100 000 personer", 2008-11-16
- Dagens Nyheter (2008c), "Moms och inkomstskatt måste sänkas tillfälligt", 2008-11-25
- Dagens Nyheter (2008d), "Ben rullar inte", 2008-12-16
- Deutsche Welle, "Experts: German Stimulus Package Will Breach EU Deficit Rules", 2009-01-12
- Fokus, "Ett varnande exempel", 2008-11-28
- Forexdaily.org, "Czechs To Break Eurozone's Budget Deficit Limit", 2009-02-15
- Forbes, "The Free Market's Not Dead", 2008-10-03
- Forbes (2009a), "Germany's Stimulus: More Politics Than Punsch", 2009-01-05
- Forbes (2009b), "Europe rejects U.S. call for more fiscal stimulus", 2009-03-09

Anders Forslund, "Den svenska jämviktsarbetslösheten – en översikt", rapport 2008:17 från Institutet för Arbetsmarknadspolitisk Utvärdering, 2008

France 24, "French lawmakers approve stimulus plan", 2009-01-14

Bertil Holmlund och Martin Söderström, "Estimating income responses to tax changes: a dynamic panel data approach", CESifo working paper no. 2121, oktober 2007

IMF, "IMF Says Stimulus Measures Bolstering Demand Amid Crisis", 2009-02-06

IMF, "IMF Staff Position Note - Fiscal Policy for the Crisis", Citat från s.2, 2008-12-29.

International Herald Tribune, "Japan's shaky deficit solution", 2005-10-26

International Herald Tribune, "Paris rejects 'Obama-style' stimulus program", 2009-02-02

Martin Ljunge och Kelly Ragan, "Labor Supply and the Tax Reform of the Century, working paper", Handelshögskolan i Stockholm, 2007

Johnny Munkhammar och Nima Sanandaji, "Finanskrisen - ett gigantiskt politikmisslyckande", Munkhammar Advisory, 2008-10-16

New York Times, "France Introduces a \$33 Billion Economic Stimulus Plan", 2008-12-04

New York Times, "Stimulus Plan Receives Final Approval in Congress", 2009-02-14

Nima Sanandaji, "Skattesänkningar den bästa stimulanspolitiken", Skattebetalarnas Förening, 2009-03-31

OECD, "Economic Survey of Sweden 2008: Taxation and growth: what direction should Sweden take?", december 2008

Olivier Blanchard och Roberto Perotti, "An Empirical Characterization of the Dynamic Effects of Changes in Government Spending and Taxes on Output", The Quarterly Journal of Economics, november s. 1329, 2002

Christina D. Romer och David H. Romer, "The Macroeconomic Effects of Tax Changes: Estimates Based on a New Measure of Fiscal Chocks", working paper, University of California, Berkeley, november 2008

SNS, "Amerikanskt perspektiv på den svenska välfärdsstaten", 2006-05-03

Svenska Dagbladet, "Bankpaket på 50 miljarder", 2009-02-03

Time, "Economic Stimulus: Obama, Lawmakers to Meet", 2009-01-23

U.S. General Accounting Office, "Emergency Jobs Act of 1983: Funds Spent Slowly, Few Jobs Created", december 1986

Peter J. Wallison, "Deregulation Not to Blame for Financial Woes", American Enterprise Institute,

2008-09-30

Statskontoret, "Särskilda ungdomsåtgärder? – om kommunala ungdomsprogrammet och utvecklingsgarantin", 2001

Sunt Förnuft, "Danmark sänker statlig inkomstskatt", nr 1, februari 2009

Thinkmarkets är en blogg som skrivs av ekonomer vid New York University. Bloggen citerade ett brev som Keynes skickade till en annan ekonom år 1942. Se bloggposten " Keynes Supported Counter-Cyclical Payroll Tax Reductions" från 2009-02-06.

Det aktuella blogginlägget återfinns på <http://thinkmarkets.wordpress.com/2009/02/06/keynes-supported-payroll-tax-reductions/> Inlägget fanns kvar när denna rapport författare kontrollerade detta 2009-03-17

Uppsala universitet, "Svenska finanskriser - Orsaker, förlopp, åtgärder och konsekvenser", 1994

Washington Post, "The Perils of a Cement Tsunami", 2008-12-10

Washington Post, "Biden Takes to Airwaves to Defend Stimulus", 2009-02-25

Yahoo News, "Czech stimulus plan worth CZK 73 bln", 2009-02-16

www.nystart.eu